

І. С. Крыштоп*Установа адукацыі «Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт»*

КВЕТКАВЫЯ МАТЫВЫ Ё БЕЛАРУСКАЙ І КІТАЙСКАЙ ПАЭЗІІ (НА МАТЭРЫЯЛЕ ТВОРЧАСЦІ КАНСТАНЦЫ БУЙЛО І ВЭНЬ ІДО)

Уступ. Міжнародныя літаратурныя сувязі, што асабліва актывізаваліся ў другой палове ХХ ст., спрыяюць навуковаму асэнсаванню ўсё больш разнастайных мастацкіх з'яў, сістэматызацыі літаратурных набыткаў самых розных, геаграфічна вельмі аддаленых адзін ад аднаго рэгіёнаў свету. Працы замежных і айчынных вучоных-філолагаў Г. Я. Адамовіч, В. Р. Аміневай, А. М. Весаюўскага, А. Дзіма, Д. Дзюрышына, М. І. Конрада, В. А. Каваленкі, Т. Я. Камароўскай, Е. А. Лявонай, М. С. Рагачэўскай, Л. Д. Сіньковай, Т. М. Тарасавай, У. М. Топарава, І. В. Шаблоўскай і многіх іншых у галіне параўнальна-тыпалагічнага літаратуразнаўства сцвярджаюць наяўнасць у літаратурах розных краін агульнага, інтэрнацыянальнага зместу, які выяўляецца ў канкрэтна нацыянальным. Пры гэтым праблема літаратурных сувязяў існуе не проста як вынік усё большага пашырэння кантактаў паміж асобнымі нацыянальнымі літаратурамі, а як праблема ўнутрана эстэтычная, глыбока сутнасная для мастацкай творчасці кожнага народа.

Параўнальна-тыпалагічнае вивучэнне фактаў беларускай і кітайскай літаратур, раздзеленых велізарнай прасторай, сацыяльна-эканамічнымі і палітычнымі ўмовамі, адлюстроўвае адну з сучасных тэндэнцый развіцця літаратуразнаўства — пераход ад цвёрдай гісторыка-генетычнай упарадкаванасці ў аналізе ўзаемадзеянняў да асэнсавання іх унутранай рухомасці, сінергетычнай самадастатковасці, г. зн. пераход ад дыяхронных аспектаў параўнальнага вивучэння заканамернасцяў развіцця літаратуры да спасціжэння іх сінхроннай дыялагічнай прыроды, што пацвярджаецца даследаваннямі сучасных беларускіх літаратуразнаўцаў Г. М. Бутырчык, В. У. Гніламёдавай, З. І. Траццяк і іншых.

У сувязі са сказаным несумненную навуковую цікавасць уяўляе параўнальнае даследаванне кветкавых матываў у творчасці К. Буйло (1893—1986) і Вэнь Ідо (1899—1946). «Тварыць і кахаць» — назва верша, якая адлюстроўвае пафас творчасці К. Буйло:

узнёсласць маладосці, жыщесцвярджэнне, аптымiзм. У досыць адважнай па змесце паэзіі яна здолела прадэманстраваць сілу паэтычнага тэмпераменту, незвычайны лірызм, напор унутранай энергіі і пачуцці, што ішлі з яе душы. Зборнікі вершаў кітайскага паэта Вэнь Ідо «Чырвоная свечка» (1923), «Мёртвая вада» (1928), напісаныя пад уплывам англійскіх рамантыкаў, адрозніваюцца высокім майстэрствам, навізнай формы і адыгралі вялікую ролю развіцці новай кітайскай літаратуры.

Асноўная частка. Як заўважае М. Эпштэйн, складанасць даследавання прыродных матываў заключаецца ў тым, што «ў кожнага паэта — свой, адметны вобраз прыроды» [7]. «Адкрываючы прыроду», кожны пісьменнік выяўляе сваю культуру, яе самабытнасць, у той жа час «гэтае адкрыццё для кожнай нацыі робіцца справай <...> сусветнай» [6, с. 8]. Гэта значыць, што вывучэнне вобразаў прыроды ў творах пісьменнікаў розных літаратур аднаго перыяду дае магчымасць вызначыць агульнае і ўнікальнае як у іх сацыяльна-філасофскім мысленні, так і ў выкарыстанні імі пэўных мастацкіх стратэгий. Больш таго, раслінныя матывы асабліва ярка ілюструюць «нацыянальную своеасаблівасць паэзіі, якая, услед за фальклорам, багатая на вобразы дрэў і кветак, надае ім абагульнена-персаніфікаванае, часам сімвалічнае значэнне» [7].

Беларуская паэтэса звяртаецца да характэрных для нацыянальнага краявіду раслінных вобразаў: хвой, елкі, ліпы, бэзу, ружы, пралескі. Адзначым, што ў творах К. Буйло пераважаюць кветкавыя матывы, што звычайна ўвасабляюць жаночую стыхію і з'яўляюцца сімваламі хараства: ужываюцца і назвы пэўных кветкак, і вянкi, якія можна плесці і, згодна традыцыі продкаў, выкарыстоўваць у якасці абярэгу: «З маёй руты сплялі ёй прыгожы вянок»; «А Галіна вяночкі сплятае» [2, с. 16, 46].

У напісаным па матывах першага зборніка, але не ўключаным у яго вершы «Курганная кветка» К. Буйло дае арыгінальную інтэрпрэтацыю абагуленага вобраза-сімвала кветкі, якая, на думку паэтэсы, зацвітае не столькі ў вызначаны час, колькі пры ўмове належнага догляду: «А ты ... ціха, асцярожна / Палі кветку ў смерці садзе... / Акрапі жывой вадою / Веры ў шчасце і надзеі» [2, с. 51]. Цэнтральны вобраз верша — «мая кветка», «сэрца-кветка» — утрымлівае мноства імпліцытных сэнсаў: смерць, боль, пакута, самаахвярнасць, адкрыццё, росквіт, пераўтварэнне, надзея, хараства. Твор, з аднаго боку, фіксуе ёмістасць вобраза кветкі ў беларускай

культуры, з другога — матывам ажыўлення кветкі «паведамляе» пра перспектывы гістарычнага развіцця краіны і адлюстроўвае ідэю дасягнення немагчымага, цесна злучаную ў неарамантычнай эстэтыцы з падмай глыбокага аналізу рэчаіснасці стварэннем «умоўнага», «сінтэтычнага» свету [3, л. 196]: «І мо зробіш, што высока / Яна ўзнімецца угору / І засвеціць бляскам зораў <...> Бо не плачай ёй радзіца, / Ценем смерці не ўзрастаці, / А жывой красой ірдіца, / К сонцу, шчасцю заклікаці» [1, с. 58-59].

Паказальна, што лейтматыў верша К. Буйло «Курганная кветка» карэлюе з праблематыкай яе драматычнага твора «Кветка папараці», таксама заснаванага на адметным ў беларускай нацыянальнай культуры вобразе, папулярнасць якога звязана з купальскім абрадавым комплексам. Паэтэса разглядае кветку як увасабленне шчасця і веры ў змены-«дзівы», чысціні і свабоды духу. Яна рэпрэзентуе багаці духоўнага развіцця і выступае ў якасці актыўнай стваральнай сілы: «А над галавою / Цвет-шчасце зарю / Святлістай, ірдістай гарыць. <...> А прыйдзе часіна — / Устанеш — твой прыйдзе чарод; <...> Разбіты аковы. <...> Свабодна ўзлятае ...<...> Хто? <...> Дух! <...> Ды чый? <...> Чалавека! <...> Якога? <...> Адвеку / Што лямку няволі цягнуў» [2, с. 54—57]. Такім чынам, курганная кветка К. Буйло не толькі адлюстроўвае ўласныя пачуцці паэтэсы, але і робіцца сімвалам роднага краю.

Асобна адзначым, што раслінны вобраз у вершы «Курганная кветка» «насычаецца» вызначальным для беларускай культуры вобразам плачкі, значэнне якога раскрываецца ў народных паданнях пра дзівосную кабету: яна з'яўляецца ў розных канцах краіны, заўсёды засмучоная і журботная. Таксама агульнавядомым з'яўляецца вобраз незвычайна прыгожай, у белай, як снег, вопратцы, Плачкі, створаны папярэднікам паэтэсы Я. Баршчэўскім. «У алегарычным вобразе Плачкі няцяжка пазнаць Беларусь <...> воблік мае шмат рэальных рыс», — тлумачыць В. А. Каваленка [4, с. 86].

Істотна, што ў творы беларускай паэтэсы вобраз кветкі, злучаны з ідэяй прыроднага кругавароту (цыклічнасці), мае прамое дачыненне да катэгорый жыцця і смерці. Таму аўтар акцэнтуюе не толькі хараство гэтага аб'екта прыроды, але і працэс завядання расліны: «Сярод лому, на бур'яне / Мая кветка красавала. / Калыхаў яе не ветрык, / Палівала не вадзіца, / А гарачых слёз расіца, / А уздыхі з глыбі нетры. / ... А ты ...ціха, асцярожна / Палі кветку ў смерці садзе...» [2, с. 51].

Вызначальным ў творчасці кітайскага паэта Вэнь Ідо з'яўляецца вобраз хрызантэмы. Ён стаў цэнтральным у вершы «Пішу напярэдадні дня “двайной дзявяткі” — свята восені»: «Хрызантэмы ў зялёнай фарфовавай вазе, / Хрызантэмы ў іскрыстым гранёным крышталі, / І ў кашолцы прывабнае феі нябеснай, / І з бутэлькай віннай на блюда эмалі; / Хрызантэмы бліз тонкіх бакалаў і крабаў... / Хрызантэмамі часта любуюся ўсе мы» [5, с. 26].

Хрызантэмы ў Кітаі вядомы спрадвеку. Выявы хрызантэм сустракаюцца ў арнаментых старажытных будынкаў, на асколках керамікі і фарфору, на манетах. Кветка хрызантэмы сімвалізуе прыгажосць і цноту, узнёслую адзіноту і спакой, дасканаласць і багацце, бадзёрасць духу перад шэрагам жыццёвых нягод або надыходам зімы: «Прасляўлялі цябе пакаленні паэтаў, / Ты — гісторыі нашай вялікай часцінка. Вей жа, вей над Кітаем, буй-вечер асенні! / Апяваю — няма прыгажэйшае тэмы! — / Хрызантэму — красу маёй любай айчыны, / І айчыну — прыгожую, як хрызантэмы!» — зазначае Вэнь Ідо ў вершы [5, с. 26].

Кветка таксама сімвалізуе знак «інь», што толькі нараджаецца. У Кітаі хрызантэме прысвечана свята «падвойнай дзявяткі», якое адзначаецца ў 9-ы дзень 9-га месяца па месяцовым календары. Паводле «Кнігі змен» («І-цзын»), гэты дзень валодае магутным «ян» (дзявятка — знак ян) і таму патэнцыйна небяспечны. Для таго, каб пазбегнуць небяспекі, у гэты дзень трэба ўзлезці на высокую гару, піць віно ці гарбаты з хрызантэм. Такім чынам, «інь» хрызантэмы дапаўняе «ян» дня, якія ў адпаведнасці з кітайскай філасофіяй сімвалізуюць розныя аспекты адзінай дзейнасці (сутнасці). Лічыцца, што хрызантэма, сарваная ў гэты дзень, валодае адменнай магічнай сілай. Аднак Вэнь Ідо не толькі паведамляе пра традыцыю святкавання, але і асацыюе кветку з красой «слаўнай айчыны», з надзеяй і душой творцы, яднаючы творчасць, патрыятычнае пачуццё і характэр. Таму паэт звяртаецца да ветру з прапановай раскідаць словы, як кветкі, аб характэрне роднага краю «падалыш за край-светам» [5, с. 26].

Заклучэнне. Значнымі ў мастацкай карціне свету і выяўленні патрыятычнага пачуцця, гонару за сваю краіну/рэгіён з'яўляюцца кветкавыя матывы, якія ў творах прадстаўнікоў беларускай і кітайскай літаратуры становяцца невычэрпнай і эстэтычна плённай крыніцай пейзажнай антрапамарфізацыі, носьбітамі культурнага кода.

Спіс цытуемых крыніц

1. *Буйло, К.* Выбраныя творы : у 2 т. / К. Буйло. — Мінск : Маст. літ., 1981. — Т. 1 : Вершы, паэма. — 302 с.
2. *Буйло, К.* Пялёсткі курганнай кветкі : вершы / К. Буйло ; укл. і прадм. В. Шніпа. — Мінск : Маст. літ., 2007. — 95 с.
3. *Васильева, О. А.* Раннее творчество А. С. Грина: художественная модель мира, становление романтического героя : дис. ... канд. фил. наук : 10.01.02 / О. А. Васильева. — Симферополь, 2006. — 200 л.
4. *Каваленка, В. А.* Міфа-паэтычныя матывы ў беларускай літаратуры / В. А. Каваленка. — Мінск : Навука і тэхніка, 1981. — 320 с.
5. Пялёсткі логаса і хрызантэмы : сто паэтаў Кітая XX стагоддзя / уклад. А. Карлюкевіч ; пер. з кіт. М. Мятліцкага. — Мінск : Маст. літ., 2018. — 337 с.
6. *Шайтанов, И. О.* Мыслящая муза: «открытие природы» в поэзии XVIII века / И. О. Шайтанов. — М. : Прометей, 1989. — 259 с.
7. *Эпштейн, М.* Природа, мир, тайник вселенной... : система пейзажных образов в русской поэзии [Электронный ресурс] / М. Эпштейн. — М. : Высш. шк., 1990. — Режим доступа: http://www.nvkz.kuzbass.net/dworecki/other/e/3/om_kp.htm/ — Дата доступа: 12.01.2010.

УДК 37.01(476+510)

И. И. Любанец

Учреждение образования «Барановичский государственный университет»

О НЕКОТОРЫХ АСПЕКТАХ ВОСПРИЯТИЯ КУЛЬТУРНЫХ РАЗЛИЧИЙ

Китай является одним из приоритетных и наиболее важных партнеров в образовательной, научной и инновационной сферах. Учреждения высшего образования нашей республики имеют многолетние прочные связи с учреждениями образования, инновационными центрами и научно-технологическими компаниями Китая. Сотрудничество осуществляется по трем основным направлениям: в области научных исследований (участие в реализации крупных совместных проектов и программ), в сфере инновационной деятельности (формирование и развитие сети совместных инновационных центров, научных лабораторий), в области образования (обучение, стажировки специалистов, преподавателей и студентов). Сотрудничество между Беларусью и Китаем в сфере образования